

ÜLEMAKS KUI HÕBEVARA ...

Suurele osale maakonna elanikest, enam kui 6000 koolilapsele, rohkem kui 600 õpetajale on uus aastaring algamas.

Hariduskorraldus on viimasel paaril aastal oluliselt muutunud. Kõik me tahame uut-moodi, paremini oma tööd teha. Koolielu on uuenemas, muutumas on õpetuse sisu ja vorm. Kas seda on vaja? Mil-leks see?

Praegusel pöördelisel ajal olemas olukorras, kus vanad seadused enam ei kehti, aga uusi pole veel. Enam kui aastal on kulunud arutlusteks vastse haridusseaduse üle, aga ülemnõukogu päevakorras on pakilisemad asjad. Pikisilmi oodatakse maakonna-, linna- ja vallaseadust. Seni aga elab iga maakond paljuski iseene-se tarkuse najal. Viimase aasta iseloomulikuks tendentsiks on saanud ka see, kui päälina ametihed mõnes küsimuses kokkuleppele ei jõua või ei leita vahendeid (raha), siis lubatakse see asi kohaneal, maakonnas, lahendada. Kui valitsusel raha napib, siis arvatakse maakonna tēngelpung põhjatu olevat.

Oleme paljuski tagantjärele targad. Alles nüüd avastame ja üllatume, kui viltu või valesti üks võ teine asi on. Normaalsemat lahendust otsides aga leiame, et seda veel rakendada ei saa.

Igas maakonnas on arvukas hulk teenistusi, mis on ellu kutsutud inimeste teenindamiseks. Üks ametkond arstib meid, teine küpsetab leiba, kolmas valvab korra järele, neljas ehitab, viies remondib maju, kuues koolitab meie lapsi, seitsmes pühib korstnaid ja teeb pottsepatöid.

Igas korralikus ühiskonnas tahab ja püüab iga ameti-mehe oma tööd hästi teha, et korralikku palka saada ja mitte teenistusest ilma jääda.

Meie nii kaugel veel pole. Vaatamata uue, normaalsema ala võrsetele võib iga päev tōdeda, et oleme mõisamõõna-kapõlvest põhjalikult rikutud. Ei aita ka see, kui töömees on astunud kooperatiivi või koguni aktsiaseltsi teenistusse. Ta võib rahumeeli päeva «objektile» mõõda saata ja õnnelikult ohata: «Täna segu ei ole.»

Kõikvõimalikes kontorites näib kõige parem siis olla, kui keegi ei sega, ei tülitä, ei taha midagi. Need ülesanded, mille täitmiseks antud organ on loodud, näivad tihti lootusetult ununenud olevat.

Koolimehed on tihti hädas. Kes ehitaks, kes remondiks, kes annaks materjale, kes varustaks, kes veaks lapsi, kes neid toidaks, kes pühiks korstna, kes teeks ahju, kes annaks õpetajale korteri?

Ja mis kõige hullem, need kurtmised ei vähene, ei kao, nad korduvad tüütult aastast aastasse.

Lääne-Virumaa ametihed olid õige kavalad. Et haridusprobleemid ei segaks töötegemist ja elamist, likvideerisid nad hariduskoondise, koolid aga jätsid esialgu veel alles.

Praegustes maakondades tekkis võimuvaakum juba läinud aastal sügise tulekul. Öeldi: «Detsembris tulevad valimised, pärast seda otsustatakse...» Üle-eestimaaliselt polnud asi parem, uus valit-susstruktuur saadi valmis jõulude paiku, aga oli ette teada, et valitsus jääb võimule märtsivalimisteni.

Mida homme teeme või kuidas elame? Kes oleks see tark ja annaks vastust? Igal ameti-mehel on õigused ja kohustused. Teoreetiliselt peaksid need kaks asja, õigused ja kohustused, tasakaalus olema. Aga tihti jäävad peajasjalikult kohustused. Seda tõsiasi teab

iga koolijuhtki hästi. Tõsi on ka see, et kõigest ülekaivast tingituna kipub mõnikord kallale tahtmine käega lüüa, jätta kõik nii, nagu on, ka see, millest jõud üle käiks.

Ja siiski, igal kooliaastal on omad mured ning rõõmud, igal aastal seame sihte ning peame plaane.

Tänavu kipub kõigest muredest suuremaks kujunema kõik see, mis on seotud õpilaste toitlustamisega. INFLAT-SIOON murrab sisse uksest ja aknast, käsumajandus on likvideerunud. Aastaid töötasid toitlustusettevõtted kahjumiga, seda just koolilaste teenindamisel. 30kopikane koolieine läks rohkem maksma. Nüüd pole toidutegijad sellega enam nõus. Kokadki tahavad normaalsest palka saada. Kust kõigele selleks raha leida? Kaubandusministerium ei pea (korraliku) koolieine eest 1 rbl. 50 kopikat nõudmist liialduseks. See aga tähendaks vähemalt ca 30 rubla igas kuus iga lapse pealt. Palju vist?

Võru maakonna toitlustajad lepidvad vähemaga, toiduports-joni maksumuseks planeerivad nad kuni 80 kopikat. Siia juurde võib lisada HEA UUDISE. Maakonnavalitsus on lubanud õppeaasta algusest kuni toiduaine hindade muutumiseni ja kompensatsioonide rakendamiseni leida vahendeid kahjumi hüvitamiseks. See tähendab, et alates 1. septembrist maksab koolieine õpilasele endiselt 30 kopikat.

Nüüd, pärast kõhumurede selgekskõnelemist, saab jõuda vaimsemate küsimuste juurde.

Eesti kool on läbi aegade olnud kultuurikolde. Eestlase vaimsus, tema lauluharrastus, spordisaavutused, austus raamatu vastu, loodusesõbralikkus ja veel palju muudki head on pärit koolitoast. Nii peab see ka edaspidi olema. Oigem oleks öelda, kool tuleb jälle kultuurikoldeks muuta. Õppetegevus peab olema vaimsusest kantud.

Kaks aastat tagasi panime oma hariduskontseptsiooni kirja, et kool tuleb depoliitiseerida. Oleme selle ülesande-ga hakkama saamas. Et tänaseks on see nõue üles kerkinud N. Liidu väga paljudes paikades ja eluvaldkondades, näeme, et demokratiseerimine levib kõikjal, aga paljus, mis uut, sammub Eesti Vabariiki teistest riikidest sammu või mitu ees.

Õpikuis, mis koolis kasutusel, on aga veel mõndagi ülepõlitiseeritud või võltsitud. Õpetaja tarkus ja südametunnistus on see, mis peab osakama vahet teha õige ja vale vahel. Kui me oleme kooli depoliitiseerinud, siis ei tähenda see seda, et õpetaja peaks seisma väljaspool poliitikat. Õpetaja ei saa elust maha jääda, ta peab kõigega kursis olema, oskama muutuvaid olusid oma õpilastelegi selgitada.

Kõik uus, aga ka endistel aegadel unustusse kaduma määratu, on kooli jõudnud. Viimastel aegadel on huvi tuntud, kas usuõpetus tuleb kooli. Pärivad nii need, kes seda ootavad, kui ka need, kes seda ei taha. Viimati olid selles küsimuses ägedad vaidlused ligi 70 aastat tagasi, esimesil iseseisvusaastail. Täna-sel päeval kehtiv ühine arvamus, mida jagavad nii haridusministerium kui ka EELK konsistoorium, on järgmine. Üldhariduskoolis on võimalik õpetada usundiõpetust (usundilugu). Selle ala õpetajaid valmistatakse invensiivselt ette. Valik- ja vabaainete hulgas võiks õpetada maailma usundeid, piiblit ja kirikuajalugu, samuti dogmaatikat ning etiket. Kõik see kuulub euroopaliku kultuuri juurde.

Usuõpetus jäägu aga püha-päevakoolide asjaks. See ei

tähenda, et tunnid ei tohi toimuda kooli ruumides.

Ärgu olgu siin sundust, karme käske ja keelde. Süda-metunnistusvabadusega on lähedal seotud ka usuvabadus. Suurematel lastel olgu õigus ise otsustada, väiksemate puhul jäägu määravaks vanema-te tahe.

Ka täna ei pääse kuidagi mõõda Võrumaa koolide põhimuredest, neid on ikka ja alati ainult kaks.

Vaja on koolitubasid ja õpetajaid. Kumbagi pole piisavalt.

Kunagi ammu ehitatud mõne- või paarikomplektilised algkoolihooned on endasse mahutanud 7-, siis 8- ja nüüdseks 9-klassilised koolid. Meie lapsed on kui kilud karbis. Maakond ei saa kõigest muredest jagu. Praegu loodame abi (dotatsioon) hr. Edgar Savisaare valitsuselt. Asi otsustatakse septembri lõpus vabariigi valitsuse istungil. Pärast seda võetakse vastu maakonna ehitusplaan. Eelmised, seega praeguseni kehtivad (käesoleva viisaastaku oma, mis nägi ette sotsiaalsfääri eelisarendamise, ja selle, mis võeti vastu eelmise aasta veebruaris) tuleb korstnasse kirjutada. Kahju. Võrumaa inimestel on suur kannatus. Sest ka eelmise ja üle-eelmise viisaastaku ehitus-plaanid on koolide ja laste-asutuste osas tänaseni täitmata, võibolla tänu meie endi pikale meelele.

Õpetajaid ei jätku. Tänavu on mitmel koolil (näiteks Võru 1., Antsla ja Parksepa kk.) tulnud ära öelda kõrgharidusega õpetajaist, sest puudu on olnud korter.

Aga õpetajaid, häid õpetajaid muidugi, vajame ka igal järgneval aastal.

Nukraks teeb see, et ikka veel esineb ametkondlikku mõtlemist. Mõnigi ameti-mehe arvab ja isegi ütleb, et lapsed on kooli omad, kool peab nad kindlustama valge ja sooja klassitoaga, toitma, kasvata-ma. Meist, täiskasvanuist, kel-lest mõndagi sõltub, ei tee veel kõik kõike võimalikku ei tänase ega homse Võrumaa heaks.

Teame, et täna veel on räämas meie linnad ja külad. Kodukultuuri napib kõvasti. Kunagi olime uhked oma heakorrastatud kodude ja talude üle. Seegi sai alguse koolist. Aiatöödki õpiti koolis. Õnneks on peaaegu kõigi koolide ümbrus ka täna hoolitsetud. Aga siingi annab enamasti teha. Selles veendusid kooli-uhid läinud sügisel Joniskise rajooni koole külastades. Leedu külade ja koolide väljanägemine on praegu parem kui Eestimaal. Leidku iga kooli pere jõudu ja tahtmist mitte kehvem olla.

Eesti kool on paari viimase aasta jooksul palju eestiliku-maks muutunud. Aga me ei tohi ära unustada, et elame Võrumaal. Kui mitte igal argipäeval, siis vähemalt pitudpäevil olgu see meil meeles (ja keelel). Kodumaa-armastus saab alguse austusest kodu vastu, oma kodupaiga tundmisest.

Oleme teel vabade rahvas-te perre. Meis pole kustunud tahe saada eurooplasteks. Oigem selleks annab meile me püüdlikkus ja arukus, mis saavad alguse kodust ja koolist.

Sellepärast korrakem tänagi Lauluisa arukat ütlust: «Üle-maks kui hõbevara...»

Eestimaa saatus ja tulevik on ka Sinu kätes, Võrumaa õpetaja. Sinu tööst, tahtest ja arukusest sõltub väga palju.

ARVI LEOSK,
hariduskoondise juhataja